

Службени гласник РС: 086/2011 Датум: 18.11.2011

2680

На основу члана 99. став 1. тачка 7. Устава Републике Србије, члана 9. Закона о ванредним ситуацијама („Службени гласник РС”, број 111/09) и члана 190. Пословника Народне скупштине („Службени гласник РС”, бр. 52/10 и 13/11),

Народна скупштина Републике Србије, на Другој седници Другог редовног заседања у 2011. години, одржаној 17. новембра 2011. године, донела је

НАЦИОНАЛНУ СТРАТЕГИЈУ

заштите и спасавања у ванредним ситуацијама

И. УВОД

Ванредне ситуације, проузроковане природним непогодама или људским активностима, свакодневно односе много људских живота и на различите начине уништавају и деградирају животну средину, узрокујући велику материјалну штету и губитке. Ризик од катастрофа постоји у сваком друштву, јер катастрофе успоравају одрживи развој друштва у целини, а њихова појава у једном региону може да проузрокује штете у неком другом региону и обрнуто.

Регион југоисточне Европе је све више угрожен разним врстама природних опасности (поплаве, суше, екстремно високе температуре, земљотреси, клизишта, олујне непогоде, итд.), техничко-технолошким несрећама, дејством опасних материја и других стања опасности. Глобалне климатске промене такође доприносе уништавању животне средине, са штетним утицајем на здравље људи, опстанак многих природних врста и културно наслеђе.

Комбинација наведених фактора захтева свеобухватну Националну стратегију заштите и спасавања у ванредним ситуацијама (у даљем тексту: Национална стратегија) која обухвата системе превенције, ублажавања, заштите и спасавања и обнове.

Основ за доношење Националне стратегије садржан је у Закону о ванредним ситуацијама („Службени гласник РС”, број 111/09) (у даљем тексту: Закон) којим је дефинисано успостављање интегрисаног система заштите и спасавања. Поред законодавног оквира, основ за израду Националне стратегије садржан је и у другим националним и међународним документима, као што су: Национални програм за интеграцију Републике Србије у Европску унију, Национална стратегија одрживог развоја, Стратегија националне безбедности Републике Србије, Миленијумски циљеви развоја, које су дефинисале чланице Уједињених нација и Хјого оквир за деловање 2005 – 2015: Развој отпорности нација и заједница на катастрофе.

Осим наведених, приликом израде Националне стратегије у обзир су узете Стратегија унутрашње безбедности Европске уније и Стратегија Европске уније за подршку смањењу ризика од катастрофа у земљама у развоју.

Сврха Националне стратегије јесте заштита живота, здравља и имовине грађана, животне средине и културног наслеђа Републике Србије. Национална стратегија дефинише и одређује националне механизме координације и смернице програма за смањење катастрофа узрокованих природним појавама и опасности од несрећа, заштиту, одговор и санацију последица.

Националном стратегијом се обезбеђује испуњење препорука Европске уније за развој система националне заштите: успостављање институционалних, организационих и персоналних услова за спровођење заштите у ванредним ситуацијама; обезбеђење добро обучених кадрова; успостављање и оспособљавање постојећих ватрогасних и спасилачких јединица у свим местима за извршавање нових задатака; развијање способности да се у случају катастрофе одговори на најефикаснији начин, укључујући и отклањање последица катастрофа узрокованих терористичким нападом; обезбеђење материјалне помоћи за подршку реализацији Националне стратегије; оспособљавање ватрогасних и спасилачких јединица Министарства унутрашњих послова, ватрогасних јединица у привредним субјектима и ватрогасних јединица добровољних ватрогасних друштава, јединица цивилне заштите (специјализованих и јединица опште намене); оспособљавање грађана за деловање у ванредним ситуацијама, итд.

Европска унија је Одлуком Савета 2007/779/ЕЗ установила Механизам цивилне заштите Заједнице (у даљем тексту: Механизам). Механизам има за циљ да олакша сарадњу у интервенцијама помоћи цивилне заштите у хитним случајевима, када припремљеност земље погођене катастрофом није довољна за адекватну реакцију услед недовољно доступних ресурса. Како члан 10. наведене одлуке предвиђа да је Механизам отворен за учешће држава кандидата, а имајући у виду чињеницу да је процес приступања Републике Србије Европској унији започет, један од приоритета Националне стратегије јесте укључивање Републике Србије у Механизам.

Глобална политика у области смањења ризика од катастрофа, као и национални напори у области спречавања и отклањања последица ванредних ситуација су посебно потребни и продуктивни на регионалном нивоу. Стога се Националном стратегијом предвиђа могућност ефикасне регионалне сарадње, имајући у виду све израженију потребу заједничког одговора на изазове.

Начела на којима се заснива интегрисани систем заштите и спасавања су: право на заштиту, солидарност, јавност, превентивна заштита, одговорност, поступност при употреби снага и средстава, као и активна политика једнаких могућности.

II. СТАЊЕ У ОБЛАСТИ ВАНРЕДНИХ СИТУАЦИЈА

Катастрофе су изазов који показује када, колико и на који начин је друштво спремно да реагује. Катастрофе се могу избећи. Постоје начини да се смање ризици и да се ограниче последице катастрофа, као и да се повећа отпорност друштва на катастрофе. Република Србија је спремна да приступи ефективном смањењу ризика од катастрофа али садашњи ниво

организованости и оспособљености интегрисаног система заштите и спасавање знатно заостаје за процењеним потребама и објективним могућностима којима држава располаже. Ове чињенице потврђене су и препознате на међународном скупу „Национални дијалог о програмској политици у области смањења ризика од катастрофа у Србији“, одржаном у октобру 2010. године. Препоруке са овог скупа узете су у обзир приликом израде Националне стратегије.

Област ванредних ситуација свеобухватно је уређена Законом док су поједине области које могу имати утицаја на животну средину и безбедност грађана уређене посебним законима.

Законом је уређено: деловање, проглашавање и управљање у ванредним ситуацијама; систем заштите и спасавања људи, материјалних и културних добара и животне средине од елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа – удеса и катастрофа, последица тероризма, ратних и других већих несрећа (у даљем тексту: елементарне непогоде и друге несреће); надлежности државних органа, аутономних покрајина, јединица локалне самоуправе и учешће полиције и војске Србије у заштити и спасавању; права и дужности грађана, привредних друштава, других правних лица и предузетника у вези с ванредним ситуацијама; организација и делатност цивилне заштите на заштити, спасавању и отклањању последица елементарних непогода и других несрећа; финансирање; инспекцијски надзор; међународна сарадња и друга питања од значаја за организовање и функционисање система заштите и спасавања.

Закон је усаглашен са општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима.

Влада је одговорна за све аспекте управљања ванредним ситуацијама. У њено име, одговорност за планирање и спровођење превентивних мера, спремности, одговора на ванредне ситуације и отклањање последица истих, пренета је на заједничку активност надлежних органа државне управе, аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе. Одговорности сваког од набројаних субјеката дефинисане су Законом (чл. 9–15).

Успостављена је интензивна сарадња између међународних субјеката и Министарства унутрашњих послова и то пре свега кроз размену искустава, указивање на најбоље праксе, разне видове едукација, курсева и тренинга, развијање суседских програма, програма донација и сл. Досадашњи обим спроведених обука не може на адекватан начин да одговори свим захтевима интегрисаног система управљања, руковођења и контроле у области ванредних ситуација. Систем обуке треба проширити, модернизовати и побољшати креирањем плана и програма за даље усавршавање стечених знања. Спровођењем тренинга којима се јачају капацитети смањује се недовољна обученост ангажованих, како за реаговање у ванредним ситуацијама, тако и за дефинисање и примену превентивних мера, мера за ублажавање последица, мера обнове и санирања последица ванредних ситуација. Такође, подстицање невладиних, непрофитних организација и грађана на образовање за поступање пре, током и после ванредних ситуација, доприноси даљем развоју и побољшању интегрисаног система заштите и спасавања.

У циљу развоја интегрисаног система заштите и спасавања, поред наведеног, неопходно је веће техничко иновирање и опремање, као и унапређење инфраструктурног, информационог и технолошког система уз примену савремених технологија и стандарда Европске уније.

У Републици Србији не постоји јединствени број који грађани могу да позову у хитним случајевима, свака од хитних служби има свој број и диспечерски центар (92 – полиција, 93 – ватрогасци, 94 – хитна помоћ), чија је координација недовољно ефикасна. Такође, систем идентификације/лоцирања позиваоца није функционалан (што отежава брзо реаговање хитних служби) и није добро развијена база података за праћење свих опасности, догађаја, ванредних ситуација и катастрофа.

Увођење универзалног система „Број 112 за хитне позиве“ у Србији ће обезбедити координирану, брзу и ефикасну интервенцију и помоћ у ванредним догађајима, ванредним ситуацијама и катастрофама, у потпуности у складу са стандардима и праксом присутном у земљама Европске уније. „Број 112 за хитне позиве“ је систем који подразумева развијене оперативне процедуре, техничку опрему, повећану оперативну спремност и обучено особље, у складу са европским стандардима. Такође ће се формирати база података свих догађаја, опасности, катастрофа и криза. Унапредиће се систем за обавештавање, рано упозоравање и узбуњивање у Републици Србији и биће координиран процес доношења одлука и одређивања и извршења задатака.

Влада је основала Буџетски фонд за ванредне ситуације ради обезбеђивања додатних средстава за финансирање припреме, спровођења и развоја програма, пројеката и других активности у области ванредних ситуација. Омогућено је финансирање пројеката који излазе из оквира редовне расподеле средстава, а који доприносе унапређењу интегрисаног система заштите и спасавања.

Спроведеном анализом, која је обухватала област ванредних ситуација у Републици Србији и приказ стања елементарних непогода и других стања опасности, добијен је документ (Анекс) у коме су препознати следећи недостаци постојећег система заштите и спасавања, и то:

1) институционално-организациони:

- непостојање услова за доследну примену прописа,
- неодговарајућа организација и спровођење превентивних мера,
- недоступност специјализованих катастарара,
- непостојање свеобухватних мапа ризика,
- неравно мерна расподела капацитета служби за реаговање на територији Републике Србије,
- неуспостављен систем 112,
- непостојање методологије управљања опасним отпадом;

2) материјално-технички:

- незадовољавајући ниво саобраћајне и друге инфраструктуре,

- застарела, непоуздана опрема, средства и возила служби за реаговање у ванредним ситуацијама,
- неадекватно финансирање одржавања система заштите и спасавања,
- непостојање специјализованих возила и опреме за реаговање у хемијским удесима у друмском, железничком и речном саобраћају,

- недовољан број мобилних еко-токсиколошких јединица;

3) сарадња, координација и расположивост информација:

- недовољна координација између субјеката система заштите и спасавања у ванредним ситуацијама,
- недовољна сарадња између научних и истраживачких институција и директних корисника истраживања,
- недовољна сарадња са невладиним и приватним сектором,
- потреба за унапређењем међународне сарадње;

4) људски ресурси и едукација:

- неадекватна стручна квалификованост и технолошка дисциплина расположивих људских ресурса,
- недостатак специјализованих кадрова,
- недовољна обученост професионалног кадра,
- неприпремљеност и низак ниво капацитета локалне самоуправе,
- неразвијена култура превенције.

Резултати спроведене анализе дати су у Анексу – Област ванредних ситуација у Републици Србији, који је одштампан уз ову стратегију и чини њен саставни део.

III. ВИЗИЈА И МИСИЈА

Националном стратегијом је јасно дефинисана визија која у процесу промена има сврху да мотивише у преузимању акција у правом смеру, док наведена мисија усмерава стратешки развој и даје временски оквир деловања.

Визија – развијен, свеобухватан, ефикасан и ефективан систем за смањење ризика и последица од елементарних непогода и других несрећа интегрисаним управљањем ванредним ситуацијама у Републици Србији којим се доприноси повећању безбедности и одрживом развоју у региону.

Мисија – стварање услова за изградњу друштва отпорног на катастрофе развојем интегрисаног и ефикасног система за заштиту и спасавање у Републици Србији до 2016. године.

IV. СТРАТЕШКЕ ОБЛАСТИ

Смањење ризика од катастрофа захтева снажну институционалну основу, која се може постићи кроз јачање капацитета, добро управљање, промоцију одговарајућих програмских политика и законодавства, олакшани проток информација и ефикасне координационе механизме. Национална стратегија треба да обезбеди ефикасан и ефективан систем заштите и спасавања кроз стратешке области које су усклађене са Хјого оквиром за деловање.

У оквиру стратешких области дефинисани су стратешки циљеви који ће бити детаљно разрађени у Акционом плану.

СТРАТЕШКА ОБЛАСТ 1. ОБЕЗБЕДИТИ ДА СМАЊЕЊЕ РИЗИКА ОД КАТАСТРОФА ПОСТАНЕ НАЦИОНАЛНИ И ЛОКАЛНИ ПРИОРИТЕТ СА ЈАКОМ ИНСТИТУЦИОНАЛНОМ ОСНОВОМ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ

Политичко разумевање и подршка кључни су фактори потребни за перманентно побољшање система заштите и спасавања и спровођење мера смањења ризика од катастрофа на свим нивоима и у свим сегментима друштва. Потребно је постићи свеопшти друштвени консензус који укључује како интеграцију смањења ризика од катастрофа у развојне програме и планове, тако и обезбеђење ресурса (људских и финансијских) неопходних за спровођење тих планова и програма и успостављање интегрисаног система заштите и спасавања. Ефикасно смањење ризика од катастрофа захтева снажну институционалну основу која обезбеђује даљу изградњу капацитета, побољшање и унапређење одговарајућих система, развојних програма и законских решења, олакшава проток информација и омогућава ефикасне механизме дијалога и координације.

Циљеви:

- политика смањења ризика од катастрофа општеприхваћена од свих заинтересованих страна;
- успостављено одрживо финансирање интегрисаног система заштите и спасавања;
- циљеви Националне стратегије укључени у развојне програме и друга програмско-планска документа аутономних покрајина и локалних самоуправа;

- обезбеđen адекватан нормативни оквир интегрисаног система заштите и спасавања усклађен са међународном регулативом;
- успостављена Национална платформа за смањење ризика од катастрофа као национални механизам за управљање ванредним ситуацијама;
- унапређена функционална сарадња субјеката система заштите и спасавања на националном и локалном нивоу.

СТРАТЕШКА ОБЛАСТ 2. ИДЕНТИФИКОВАТИ, ПРОЦЕЊИВАТИ И ПРАТИТИ РИЗИКЕ И ПОБОЉШАТИ РАНО УПОЗОРАВАЊЕ

Основа за смањење ризика од катастрофа и повећање културе отпорности на катастрофе састоји се у познавању опасности као и физичких, друштвених, економских и еколошких угрожености са којима се суочавају поједине заједнице и друштво у целини, и начина на које се те опасности и осетљивости краткорочно и дугорочно мењају, те деловање у складу са тим знањем.

Постојећи уочени недостаци наглашавају потребу за бољим мапирањем и јачањем капацитета за анализу ризика, промовисањем интегрисане процене угрожености и капацитета, као и побољшање система раног упозоравања у циљу развоја стратегија и мера смањења ризика од катастрофа које доприносе јачању отпорности, а које одговарају локалним условима. Проширени истраживачки капацитети као и употреба резултата истраживања помоћи ће у превазилажењу уочених недостатака.

Циљеви:

- усвојени стандарди и методологија процене и идентификовања ризика од елементарних непогода и других несрећа у складу са препорукама ЕУ;
- успостављен систем 112 у оквиру Сектора за ванредне ситуације Министарства унутрашњих послова, реорганизацијом система осматрања, раног упозоравања, обавештавања и узбуњивања, као и формирањем организованих и обједињених база података;
- унапређен хидрометеоролошки систем за рану најаву и упозорење.

СТРАТЕШКА ОБЛАСТ 3. КОРИСТИТИ ЗНАЊЕ, ИНОВАЦИЈЕ И ОБРАЗОВАЊЕ У ЦИЉУ ИЗГРАДЊЕ КУЛТУРЕ БЕЗБЕДНОСТИ И ОТПОРНОСТИ НА СВИМ НИВОИМА

Последице катастрофа могу се знатно смањити уколико су грађани добро и адекватно информисани о ризицима са којима се могу суочити и о могућим опцијама и мерама које могу предузети у циљу смањења угрожености и боље припреме.

Обавештеност јавности о свим функцијама интегрисаног система заштите и спасавања и мерама за смањење ризика од катастрофа може се побољшати правовременом доступношћу информација о опасностима и ризицима од катастрофа. Систем образовања и медији имају кључну улогу. Све информације о систему заштите и спасавања и мерама за смањење ризика од катастрофа, морају се учинити доступним и особама са инвалидитетом, у њима приступачним форматима и технологијама. Деца се, нарочито, могу на време упознати са аспектима интегрисаног система заштите и спасавања укључивањем смањења ризика од катастрофа у формално и неформално образовање. Спровођење стручних обука и тренинга свих субјеката интегрисаног система заштите и спасавања доприноси оспособљености, како надлежних органа, тако и становништва да заштите себе и постану отпорнији на катастрофе. Посебна пажња посветиће се обуци свих субјеката интегрисаног система заштите и спасавања, како би особље могло да пружи одговарајућу помоћ и заштиту деци, старим и особама са инвалидитетом, у ситуацијама ризика, природних и других катастрофа. Правовремена обавештеност јавности путем медија о ризику од катастрофа требало би да подстакне понашање усмерено ка смањењу ризика.

Циљеви:

- информације о ризицима од катастрофа, као и могућностима заштите доступне свима, а посебно грађанима у високо ризичним областима и категоријама становништва које су нарочито изложене ризику – деци, старим и особама са инвалидитетом;
- садржаји и теме из области заштите и спасавања и смањења ризика од катастрофа уведени у националне наставне планове и програме свих установа образовања и васпитања;
- развијени Национални тренинг центар за ванредне ситуације и регионални тренинг центри као и други носиоци обуке и стручног усавршавања субјеката интегрисаног система заштите и спасавања;
- развијени капацитети интегрисаног система заштите и спасавања на републичком и локалном нивоу;
- остварена функционална повезаност научно-истраживачких организација са кључним актерима интегрисаног система заштите и спасавања;
- развијена сарадња са медијима у области промовисања политике смањења ризика од катастрофа и извештавања пре, током и после ванредних ситуација;
- развијена свест и култура безбедности грађана у области заштите, спасавања и смањења ризика од катастрофа.

СТРАТЕШКА ОБЛАСТ 4. УМАЊИТИ ФАКТОРЕ РИЗИКА

Ризици од катастрофа у вези са променом друштвених, економских, еколошких и услова коришћења земљишта, као и утицаји опасности који се везују за геолошке догађаје, време, воду, климатску варијабилност и климатске промене, предмет су планирања одрживог развоја, и израде и спровођења одговарајућих стратегија, секторских програма и других планско-програмских докумената и важно су питање у ситуацијама након катастрофе.

Циљеви:

- побољшане методе за прогностичке процене и социо-економске анализе вишеструких ризика;
- процене ризика укључене у процесе доношења одлука на националном и локалном нивоу;
- развијени урбанистички и технички услови за градњу који обезбеђују отпорност грађевина на катастрофе засновани на проценама друштвених, економских и еколошких утицаја;
- процене ризика од катастрофа интегрисане у урбанистичке и просторне планове и планове за управљање у насељима подложним катастрофама, нарочито у пренасељеним областима и насељима у којима се одвија брза урбанизација.

СТРАТЕШКА ОБЛАСТ 5. ПРИПРЕМИТИ СЕ ЗА СЛУЧАЈ КАТАСТРОФЕ РАДИ ЕФИКАСНОГ (ХИТНОГ) РЕАГОВАЊА НА СВИМ НИВОИМА

У моменту катастрофе, могуће је знатно смањити последице и губитке ако су надлежни органи, појединци и локалне заједнице у областима угроженим опасностима добро обучени, опремљени и спремни да реагују.

Припремљеност може да обухвати разне врсте активности, као што су израда планова за реаговање, стварање залиха опреме и материјала, организација хитних служби, склапање „stand-by“ уговора, припрема циркуларних саопштења и процедура за управљање информацијама, дефинисање механизма координације, обука и заједничке вежбе јединица и становништва.

Ефикасни планови заштите и спасавања такође помажу приликом суочавања са ванредним ситуацијама мањег и средњег обима које се у одређеним заједницама учестало догађају. Подршка која ће омогућити заједницама да саме себи помогну у случају ванредних ситуација и финансијска подршка за реализацију активности за опоравак после катастрофе и обнову без стварања макро-економских или буџетских проблема од виталног је значаја за одрживи развој и смањење сиромаштва.

Циљеви:

- успостављена унапређена, ефикасна координација и оперативна сарадња свих субјеката (Црвени крст Србије, удружења, приватни сектор) интегрисаног система заштите и спасавања на смањењу ризика од катастрофа;
- побољшана регионална и међународна координација и оперативна сарадња праћењем стања, разменом информација и заједничком обуком јединица интегрисаног система заштите и спасавања.

V. СПРОВОЂЕЊЕ НАЦИОНАЛНЕ СТРАТЕГИЈЕ

Национална стратегија ће се имплементирати кроз акциони план за њено спровођење који ће бити израђен у року од шест месеци од дана усвајања Националне стратегије. Акциони план ће дефинисати детаљну реализацију стратешких активности, као и носиоце реализације, индикаторе успешности, временски рок за реализацију и неопходна финансијска средства.

За праћење и координацију спровођења Националне стратегије биће задужен Републички штаб за ванредне ситуације, који функционише као Национална платформа за смањење ризика од катастрофа.

Праћење реализације ће се спроводити у редовним временским интервалима, квартално и годишње, у складу са елементима Акционог плана. Систем за праћење имплементације Националне стратегије ће обухватити: дефинисане активности и задатке, носиоце активности, уз именовање одговорних лица за праћење и извештавање, ресурсе, индикаторе, ризике и рокове.

Одговорна лица за праћење имплементације ће континуирано пратити извршење појединачних активности. Извештај о постигнутим резултатима или указивање на проблеме до којих је дошло достављаће се Републичком штабу за ванредне ситуације, који ће обједињене полугодишње извештаје у облику годишњег извештаја подносити Влади.

Ради успостављања јединственог и формалног система извештавања, Републички штаб за ванредне ситуације ће стандардизовати процедуре извештавања и формате ових извештаја. Планирано је успостављање и неформалног извештавања путем радних састанака носилаца активности, током којих ће се разговарати о реализацији активности и областима које је неопходно унапредити.

Оцењивање је систематско и објективно праћење резултата и постигнутог напретка у имплементацији Националне стратегије. Оцењивање ће се спроводити редовно, једном у шест месеци, коришћењем разних извора података укључујући полугодишње извештаје као основни извор података, а на основу индикатора дефинисаних Акционим планом. Интерне информације биће систематски упоређиване са екстерним изворима информација, попут интервјуа, истраживања јавног мњења и др. У зависности од врсте индикатора, оцењиваће се реализација и ефекти планираних и реализованих активности, као и институционалне и законодавне промене.

На основу достављеног годишњег извештаја, Републички штаб за ванредне ситуације ће вршити оцењивање степена реализације. Уколико буде потребно, Републички штаб за ванредне ситуације ће предлагати корективне активности у циљу унапређења имплементације и одрживости Националне стратегије.

По истеку периода предвиђеног за спровођење Националне стратегије извршиће се коначна, финална евалуација која ће садржати анализу имплементације, препоруке, закључке, научене лекције и приказаће најбољу праксу по питању њеног

спровођења.

Извештавање – Републички штаб за ванредне ситуације ће на годишњем нивоу израђивати и објављивати извештаје о спровођењу Националне стратегије, степену имплементације циљева и активности, проблемима и изазовима. Извештај о току имплементације Националне стратегије биће саставни део Извештаја о раду Републичког штаба, који се доставља Влади. Извештај о имплементацији ће бити јаван.

VI. ФИНАНСИРАЊЕ

Реализација Националне стратегије финансираће се средствима из буџета Републике Србије, Буџетског фонда за ванредне ситуације и других извора у складу са законом.

У оквиру сарадње са међународним партнерима могуће је планирати донације и заједничке пројекте који имају за циљ пружање подршке у реализацији циљева Националне стратегије.

VII. ЗАВРШНИ ДЕО

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије“.

РС број 51

У Београду, 17. новембра 2011. године

Народна скупштина Републике Србије

Председник,

проф. др **Славица Ђукић Дејановић**, с.р.

АНЕКС

ОБЛАСТ ВАНРЕДНИХ СИТУАЦИЈА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Посвећеност политици смањења ризика од катастрофа од стране носилаца власти у држави је кључна за унапређење ове области. Уједињене нације и Европска унија подржавају земље у развоју да прихвате концепт смањења ризика од катастрофа и имплементирају Националну стратегију и акциони план за сигурнији свет у којој је развијена програмска политика у области смањења ризика од катастрофа.

Радна група Владе формирана од представника органа државне управе је област ванредних ситуација разматрала кроз следеће параметре: правни и стратегијски оквир, организацију и управљање, ресурсе, обуку и сарадњу.

Правни и стратегијски оквир

Област заштите и спасавања у случају ванредних ситуација уређена је законима и великим бројем подзаконских прописа.

Поред прописа чији је предмет регулисања поступање у појединој ситуацији која се може сматрати ванредном са аспекта ангажовања ресурса заштите и спасавања, као што је заштита од пожара, поплава, хемијског акцидента и сл. општи законски оквир чини Закон о ванредним ситуацијама („Службени гласник РС”, број 111/09) који дефинише управљање ванредном ситуацијом, као и друге елементе неопходне за функционисање система заштите и спасавања. Ти елементи су пре свега прецизно дефинисана област примене (елементарна непогода и друга већа несрећа, техничко-технолошка несрећа, заштита и спасавање од последица терористичких напада и др.), затим дефинисани носиоци активности у случају ванредне ситуације, субјекти који доносе одлуке, и сви други субјекти који могу бити значајни у случају реаговања у ванредној ситуацији, али и за боље превентивно деловање и подизање отпорности друштва на ванредну ситуацију, као што су невладине организације, научно-истраживачке установе и сл.

Наведени закон, као и Закон о заштити од пожара („Службени гласник РС”, број 111/09), чији је предлагач такође било Министарство унутрашњих послова, усаглашени су са прописима Европске уније и Хјого оквиром за деловање, програмским документом Уједињених нација и представљају основу за успостављање интегрисаног система управљања и руковођења у ванредним ситуацијама. Да би се обезбедила доследна примена усвојених закона неопходно је донети одговарајућа подзаконска акта за чије усвајање су активности у току.

Поред наведених прописа, који су напред дефинисани као основ успостављања интегрисаног система управљања и руковођења у ванредним ситуацијама, прописима чија примарна област регулисања нису ванредне ситуације, на посредан начин, уређена су одређена питања која су значајна за ову област.

Законом о здравственој заштити („Службени гласник РС”, бр. 107/05, 72/09 – др. закон, 88/10 и 99/10), утврђен је систем здравствене заштите и организације здравствене службе, укључујући и друштвену бригу за здравље становништва. У складу са законом, здравствена установа дужна је да организује и спроводи мере у случају елементарних и других већих непогода и ванредних прилика. Такође, поменути закон Завод за јавно здравље основан за територију Републике, утврђује посебне мере у елементарним и другим већим непогодама и несрећама и врши њихово спровођење у сарадњи са другим установама.

Законом о јавном здрављу („Службени гласник РС”, број 72/09) уведена је област јавног интереса са аспекта јавно-здравствених функција завода за јавно здравље, других здравствених установа и других учесника у очувању и унапређењу здравља становништва.

Посебно поглавље Закона се односи на јавно здравље у елементарним и другим већим непогодама и ванредним приликама.

Предвиђено је да Завод за јавно здравље планира и израђује акционе планове за поступање у елементарним и другим већим непогодама и ванредним приликама, за територију за коју су основани. Завод за јавно здравље у обавези је да благовремено поступа у елементарним и другим већим непогодама и ванредним приликама предлагањем мера ради смањења штетних ефеката по здравље становништва, у сарадњи са органима државне управе, аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе.

Народна скупштина је усвојила Закон о транспорту опасног терета („Службени гласник РС”, број 88/10) и он ће уз нове правилнике чинити правну регулативу у области транспорта опасног терета.

Транспорт опасног терета у Републици Србији је регулисан и међународним конвенцијама које се односе на транспорт опасног терета, а које је наша земља ратификовала. Потврђене међународне конвенције из области транспорта опасног терета су: Европски споразум о међународном друмском транспорту опасног терета (ADR); Додатак Ц Конвенције о међународним превозима железницом (COTIF) – Правилник за међународни железнички транспорт опасне робе (RID); Анекс 18 Конвенције о међународном цивилном ваздухопловству – Сигуран транспорт опасног терета ваздушним путем и ИКАО Док. 9284 АН/905 – Техничке инструкције за сигуран транспорт опасног терета ваздушним путем; Европски споразум о међународном транспорту опасног терета унутрашњим пловним путевима (ADN). Саобраћајни систем и безбедност саобраћајног система су уређени правном регулативом, тако да се сви видови саобраћаја одвијају у границама уређеног система.

Такође, у процедури су Нацрт закона о експлозивним материјама и Нацрт закона о запаљивим течностима и гасовима, чије се усвајање очекује.

Законом о водама („Службени гласник РС”, број 30/10) је дефинисана област заштите од штетног дејства вода, која се више од једног века спроводи у Србији.

Према одредбама Закона о водама, одбрана од поплава је подељена према категоризацији водотокова на две категорије. Јавна водопривредна предузећа организују одбрану на водама првог реда које су претежно велики водотокови са изграђеним заштитним системима и организацијом одбране. Одбрана од поплава на водама другог реда, које су углавном бујичног карактера, у потпуности је препуштена општинама. Просечна општина у Србији има око петнаест водотокова другог реда. Неки од тих токова су у прошлости уређени заштитним објектима, међутим, већина је неуређена.

Према Закону о водама, оперативни годишњи план за одбрану од бујичних поплава за воде другог реда израђују општине.

Одредбама Закона о метеоролошкој и хидролошкој делатности („Службени гласник РС”, број 88/10), чланом 16, поред осталог прецизирано је да Републички хидрометеоролошки завод издаје обавештења, најаве и упозорења о метеоролошким и хидролошким елементарним непогодама и катастрофама, као и о прекограничним ефектима загађења ваздуха у случају удеса и доставља их надлежној служби за ванредне ситуације и заинтересованим органима и организацијама, као и да израђује и периодично новелира карте угрожености и карте ризика од метеоролошких елементарних непогода и учествује у изради карата угрожености од поплава на основу прописане методологије и у оквиру свог делокруга израђује процену угрожености Републике Србије и доставља је министарству надлежном за послове заштите и спасавања. Чланом 24. утврђена је искључива надлежност Републичког хидрометеоролошког завода за израду и издавање ванредних метеоролошких и хидролошких информација и упозорења, у периоду пре, за време и непосредно после престанка метеоролошких и хидролошких елементарних непогода, катастрофа и нуклеарних акцидената.

Осим наведеног Закона неке метеоролошке и хидролошке послове, надлежности и функције, а које су у делокругу Републичког хидрометеоролошког завода, уређују и други закони. Ратификацијом међународних уговора непосредно се извршавају међународне обавезе из области метеорологије и хидрологије, метеоролошког обезбеђења међународног ваздушног саобраћаја и саобраћаја на унутрашњим пловним путевима, мониторинга и истраживања климе и климатских промена, као и обавезе у вези са раном најавом природних катастрофа. У складу са Конвенцијом о Светској метеоролошкој организацији, Републички хидрометеоролошки завод извршава функције националног метеоролошког, климатског и хидролошког центра у сталним међународним хидрометеоролошким оперативним системима и програмима.

Законом о Републичком сеизмолошком заводу („Службени гласник РС”, број 71/94) прописане су надлежности Републичког сеизмолошког завода. Детаљно праћење сеизмичке активности на територији Републике Србије и пограничним просторима се врши у циљу информисања јавности о главним параметрима земљотреса и процене њихових последица, како би се благовремено предузеле неопходне мере помоћи угроженом становништву. Подаци о регионалним и далеким земљотресима су потребни за међународну размену података са другим сеизмолошким организацијама.

На територији Републике Србије успостављен је режим истовременог рада два паралелна система телеметријске аквизиције (у Београду и на Дивчибарама) чиме је омогућен непрекидан и несметан рад на аутоматској локацији и обавештавању о земљотресима и у случајевима када дође до престанка рада једног од њих. Режим 24-часовног осматрања омогућава Национална сеизмолошка мрежа станица Републике Србије (18 станица), као и коришћење виртуелне сеизмолошке мреже коју сачињавају станице из региона и Европе (30-ак станица).

Поред сеизмолошке мреже на територији Републике Србије, делимично је инсталирана и мрежа за јаке земљотресе, а међу њима су и наше највеће бране: Ђердап, Бајина Башта, Гружа, Барје, Првонек, Ровни и Селова која је у изградњи. Подацима са ових станица се непосредно по догађању јаког земљотреса утврђује ниво достигнуте акцелерације односно интензитета земљотреса на капиталним објектима.

Информацију о земљотресу Завод упућује корисницима и ставља је на увид свима којима је она доступна путем интернета. Аутоматске информације о земљотресу Завод упућује корисницима СМС поруком и ставља је на увид свима којима је она доступна путем интернета у року од 5–10 минута након земљотреса, а ревидирану информацију о локацији и интензитету у року од 10–20 минута.

Одмах након јаког земљотреса, стручне службе Завода обилазе земљотресом погођено подручје и прикупљају податке о манифестацијама тог земљотреса на објектима и тлу. На основу класификованих података о типовима оштећења и њиховој просторној заступљености (користи се Европска макросеизмичка скала), израђују се карте изосеиста које оконтурјују одређене степене интензитета на том подручју.

Законом о заштити од јонизујућег зрачења и о нуклеарној сигурности („Службени гласник РС”, број 36/09), Влада је основала Агенцију за заштиту од јонизујућих зрачења и нуклеарну сигурност Србије, као самосталну регулаторну организацију, ради обезбеђивања услова за квалитетно и ефикасно спровођење мера заштите од јонизујућих зрачења и мера нуклеарне сигурности при обављању радијационих делатности и нуклеарних активности. Овим законом и подзаконским актима дефинисани су улога и послови Агенције у области заштите од зрачења и нуклеарне сигурности на подручју Републике Србије.

Агенција обезбеђује услове за спровођење међународних конвенција из области заштите од зрачења и нуклеарне сигурности и безбедности чији потписник је Република Србија. На основу Закона о заштити од јонизујућих зрачења и о нуклеарној сигурности, Закона о ванредним ситуацијама, подзаконских аката и међународних конвенција, утврђује се улога Агенције за заштиту од јонизујућих зрачења и нуклеарну сигурност Србије у случају нуклеарног или радијационог акцидента.

Законом о шумама („Службени гласник РС”, број 30/10) прописана је обавеза сопственика и корисника шума да спроводи мере заштите шума, да штити шуме и шумска земљишта од деградације и ерозије, да извршава планове газдовања шумама, као и да спроводи остале мере прописане овим законом и прописима донетим на основу овог закона. Такође, Законом о шумама је прописано да сопственици и корисници шума обезбеђују чување шума од уништавања и других незаконитих радњи.

Сходно досадашњој пракси, корисник шума учествује у гашењу пожара и на опожареним површинама у поседу сопственика, са расположивом људским и техничким ресурсима, што је и очекивано, обзиром на чињеницу да граница шума између приватног и државног поседа није јасно раздвојена на терену због чега се пожар брзо и лако преноси и на шуму у окружењу.

Често се дешава и да сопственик из објективних (живи далеко од свог поседа) или субјективних (не жели да учествује) разлога не учествује у гашењу пожара, већ то обављају службе корисника шума у сарадњи са ватрогасно-спасилачким јединицама.

Законом о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09 – др. закон и 43/11 – УС) и подзаконским актима донетим на основу истог, у потпуности је уређена област заштите од хемијског удеса код Севесо постројења и имплементиране су одредбе директиве Европске уније која се бави заштитом од великих хемијских удеса (Севесо II директиве). Овим актима одређени су критеријуми на основу којих се одређује да ли је неко постројење Севесо постројење или не, односно дефинисане су врсте и граничне количине опасних материја које се могу наћи на локацији Севесо постројења. Овим законским прописима утврђене су обавезе Севесо постројења да изради елаборате – извештај о безбедности и план заштите од удеса, односно да сачини политику превенције од удеса. Циљ израде наведених докумената је да се предвиде и унапред предузму све сигурносне мере заштите и спречавања хемијског удеса и ограничавање утицаја тог удеса на живот и здравље људи и животну средину. Оператер Севесо постројења је дужан да размењује информације и да усклађује План заштите од удеса са Планом заштите од удеса који доноси надлежни орган јединице локалне самоуправе.

Министарство надлежно за послове заштите животне средине, издаје сагласност на достављене извештаје о безбедности и планове заштите од удеса, за сва Севесо постројења на територији Републике Србије. Оператер Севесо постројења је дужан да извештај о безбедности и план заштите од удеса периодично прегледа и по потреби ажурира у законом прописаном року. Такође, оператер је дужан да обезбеди да извештај о безбедности и списак опасних материја које су присутне у Севесо постројењу, односно комплексу буде доступан јавности. Обавештење у случају хемијског удеса или непосредне опасности од хемијског удеса који може проузроковати прекограничне ефекте, као и евентуална узајамна помоћ уређени су прописима о заштити и спасавању.

Поред Закона о заштити животне средине и Закона о ванредним ситуацијама ова проблематика се регулише:

Законом о транспорту опасног терета („Службени гласник РС”, број 88/2010) утврђују се овлашћења државних органа и специјализованих организација у транспорту опасног терета, услови и начин транспорта, поступци у случају ванредног догађаја – удеса у транспорту опасног терета и надзор над извршавањем овог закона. Законом се образује Управа за транспорт опасног терета, као орган управе у саставу министарства надлежног за послове саобраћаја.

Законом о експлозивним материјама, запаљивим течностима и гасовима („Службени гласник РС”, бр. 44/77, 45/85, 18/89 и „Службени гласник РС”, бр. 53/93 – др. закон, 67/93 – др. закон, 48/94 – др. закон и 101/05 – др. закон). Токови транспорта опасног терета у железничком саобраћају се оперативно прате 24 сата дневно. Овакав начин праћења је дефинисан унутрашњом железничком регулативом.

Стратегије

Народна скупштина је октобра 2009. године, донела Одлуку о усвајању Стратегије националне безбедности Републике Србије која представља основ за израду стратешких докумената у свим областима друштвеног живота и функционисања државних органа и институција, ради очувања и заштите безбедности грађана.

Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период 2010–2015. године усвојена је на Влади Републике Србије фебруара 2010. године којом је утврђено седам приоритетних области истраживања, међу којима је и област заштите животне средине и климатске промене.

Влада је донела Стратегију развоја железничког, друмског, водног, ваздушног и интермодалног транспорта у Републици Србији од 2008. до 2015. године, којом се утврђује стање у тим областима транспорта, успоставља концепт развоја инфраструктуре и транспорта, дефинишу дугорочни и краткорочни циљеви развоја транспортног система и акциони план за њихову реализацију. Унапређење транспортне инфраструктуре се, између осталог, односи на измештање транзитних токова из урбаних градских зона, а нарочито кад се транспортују опасни терети.

За сада не постоји целовита Национална стратегија мониторинга животне средине у Републици Србији. У извештајима Европске комисије већ неколико година се наглашава овај проблем. Битно унапређење представља обједињавање послова мониторинга квалитета ваздуха и квалитета вода, од узроковања до извештавања у Агенцији за заштиту животне средине Министарства животне средине, рударства и просторног планирања.

Републички хидрометеоролошки завод

У складу са законским надлежностима, Републички хидрометеоролошки завод својим јединственим хидрометеоролошким системом ране најаве интегрисаним у Национални систем заштите и спасавања Републике Србије, као и Европске и светске хидрометеоролошке системе и програме, кроз перманентан 24-часовни рад организационих јединица укључених у систем ране најаве и упозорења, обезбеђује правовремене и поуздане метеоролошке, климатске и хидролошке информације, прогнозе и упозорења.

Хидрометеоролошки систем најаве и упозорења чине:

- државни метеоролошки и хидролошки осматрачки систем,
- рачунарско-телекомуникациони систем,
- аналитичко-прогностички систем.

Ради систематског праћења и истраживања стања и промена времена, климе и вода, откривања, прогнозирања и ране најаве метеоролошких и хидролошких непогода и катастрофа и детекције климатских промена на територији Републике Србије, успостављен је метеоролошки и хидролошки осматрачки систем Републике Србије (у даљем тексту: државни метеоролошки и хидролошки осматрачки систем) као интегрални део европских и глобалних осматрачких система.

Државни метеоролошки и хидролошки осматрачки систем чине:

- државне мреже метеоролошких станица,
- државне мреже хидролошких станица и
- државна мрежа лабораторија.

У оквиру система ране најаве на територији Републике Србије, налази се 36 главних метеоролошких станица и пет рејонских хидролошких станица. На овим станицама перманентно раде стално запослени државни службеници. Ове станице, у складу са преузетим међународним обавезама, чине и саставни део светске, европске и регионалне метеоролошке и хидролошке извештајне осматрачке мреже.

Хидрометеоролошким телекомуникационим системом врши се размена свих метеоролошких и хидролошких података и продуката као и међународна размена информација о свим природним катастрофама, технолошким хаваријама и нуклеарним акцидентима.

Законом о министарствима („Службени гласник РС”, број 16/11) и Закључком Владе је предвиђено да Сектор одбране од града Републичког хидрометеоролошког завода прелази у надлежност Сектора за ванредне ситуације Министарства унутрашњих послова, док је одредбама наведеног Закона предвиђено да Сектор за заштиту животне средине прелази у Агенцију за заштиту животне средине.

Организација, управљање и процедуре

Министарство унутрашњих послова преко Сектора за ванредне ситуације организује и спроводи активности у циљу заштите живота, здравља и имовине грађана, очувања услова неопходних за живот и припремања за превладавање насталих ситуација у условима елементарних непогода и других већих несрећа, техничко-технолошких акцидената и других стања опасности које су резултат природних и изазваних катастрофа (ванредне ситуације).

Сектор за ванредне ситуације настао је реорганизацијом делова органа државне управе, и то обједињавањем функција, запослених и имовине Сектора за заштиту и спасавање Министарства унутрашњих послова и Управе за ванредне ситуације Министарства одбране, као и делова организационих јединица Министарства животне средине, рударства и просторног планирања које се баве пословима управљања ризиком и одговором на хемијске удесе, формирањем јединствене службе за ванредне ситуације, а у циљу постизања што бољих резултата из домена своје надлежности.

Сагласно Закону о ванредним ситуацијама за одговор на ванредну ситуацију одговорне су снаге заштите и спасавања које чине штабови за ванредне ситуације, јединице цивилне заштите, ватрогасно-спасилачке јединице, полиција, Војска Србије и други субјекти чија је редовна делатност заштита и спасавање или који су опремљени и оспособљени за овакво реаговање.

Професионалну ватрогасно-спасилачку службу у Републици Србији сачињавају територијалне ватрогасне и спасилачке јединице, које су у саставу Сектора за ванредне ситуације Министарства унутрашњих послова Републике Србије.

У оквиру Сектора за ванредне ситуације формиран су регионални специјалистички тимови. Формирано је пет регионалних тимова за рад и спасавање на води, који су распоређени у градовима: Београду, Новом Саду, Нишу, Краљеву и Бору – Зајечару, и пет тимова за спасавање из рушевина, распоређених у градовима: Београду, Новом Саду, Нишу, Краљеву и Ваљево. Тимове чине припадници Сектора за ванредне ситуације, који су због специфичности задатака које обављају, прошли посебне обуке. Такође, за ове тимове је обезбеђена специјална опрема.

У случају проглашења ванредне ситуације услед природних и других несрећа и катастрофа, делови Војске Србије могу бити стављени у приправност и употребљени по одлуци начелника Генералштаба Војске Србије или надлежног старешине, а по посебном овлашћењу председника Републике.

Здравствене установе у случају ванредне ситуације су организоване и раде на три нивоа: примарном, секундарном и терцијарном. У зависности од места догађаја, тежине обољења, повреде и трауме, односно степена угрожености виталних функција, хитна медицинска помоћ се пружа на три нивоа:

Први ниво: прехоспитална хитна медицинска помоћ обезбеђује се у оквиру четири организациона облика:

- у оквиру редовног рада хитне медицинске помоћи дома здравља преко дежурних екипа;
- преко организационе јединице хитне медицинске помоћи у оквиру службе опште медицине дома здравља;
- радом посебне службе хитне медицинске помоћи дома здравља или здравственог центра (у чијем је склопу дом здравља);
- радом посебних здравствених установа (завода).

Други ниво: збрињавање у општој болници

Болничке установе, зависно од величине, кадровске обезбеђености и других услова, дужне су да збрињавају ургентна стања за становништво гравитирајућег подручја. Већи здравствени центри и веће болнице, а посебно у средишту округа, обезбеђују хитну медицинску помоћ трауматизованих преко својих центара. За ефикасно збрињавање трауматизованих, болнице обезбеђују одговарајући простор, стално присуство неопходног броја медицинских радника и могућност коришћења оптималне дијагностике.

Свака болница мора имати план рада за случај масовних несрећа, који се повремено ревидира и у пракси (вежбе) проверава како би се утврдила његова ефикасност.

Из комуникације са службама хитне медицинске помоћи, болница се информисе о природи несреће, броју повређених, времену доласка. Ако се број повређених креће до 50 (број који ремети рутину било које болнице), потребно је формирати тријажни центар и просторе за пружање ургентне минималне помоћи и активирати сво резервно особље. У таквој ситуацији се отказују све селективне операције.

Ако се предвиђа више од 50 повређених, све уобичајене активности у болници се свде на минимум. Болесници чије здравствено стање то дозвољава се отпуштају.

Трећи ниво: уско специјализована помоћ у здравственим центрима у којима постоје траума центри и центри за опекотине, клиникама и институтима

Стања која није могуће збринуту на нивоу примарне и опште болничке здравствене заштите, збрињавају се у здравственим установама терцијарног нивоа (клинике, институти).

Институт за ортопедску хирургију и трауматологију (са 45 лекара специјалиста) при Клиничком центру Србије са његовим институтима и ингеренцијама (у збрињавању кардиолошко угрожених пацијената, психотрауматизованих, опечених итд.), треба да преузму улогу државног траума центра. Такође је потребно да се у центрима региона (Нови Сад, Ниш, Крагујевац) формирају траума центри.

У већини здравствених установа постоје планови заштите у ванредним ситуацијама. Ови планови најчешће нису новијег датума, не ажурирају се редовно и не одговарају увек ситуацији на терену. Мали број установа поседује процедуре за чување и коришћење запаљивих и експлозивних материја. Део који се односи на противпожарну заштиту је организованији и најчешће одговара реалним потребама.

На основу задатака Центра за контролу тровања у области збрињавања акутно отровних и експонираних грађана у случају хемијског акцидента или могућег терористичког хемијског напада, Влада је одредила Национални центар за контролу тровања Војномедицинске академије у области здравства и социјалне заштите за привредно друштво, друго правно лице од посебног значаја за одбрану Републике Србије.

Национални центар за контролу тровања је референтна установа у којој се спроводе медицинске услуге превенције и терапије акутних тровања, детекција хемијских материја у биолошком материјалу, води, земљишту и ваздуху, едукација из области клиничке токсикологије и токсиколошке хемије, као и научно-истраживачки рад у области токсикологије и фармакологије.

Ресурси

Ресурсима у систему заштите и спасавања сматрају се оспособљени кадрови снага заштите и спасавања, као и материјално-технички ресурси неопходни за реаговање, оба подједнако значајна и елементарна за ефикасно функционисање система.

Међутим, анализом тренутног стања утврђено је да постојећи, како људски ресурси тако и опремљеност служби за превентивно и оперативно реаговање, нису на задовољавајућем нивоу.

Попуњеност Министарства унутрашњих послова, Сектора за ванредне ситуације је 72,8% због чега је неопходно предузимати мере на бољој попуњености, како би се послови и задаци могли реализовати на задовољавајући начин и у предвиђеним роковима. Тренутно је попуњено 2.950 радних места ватрогасца – спасиоца. Наведени број је испод европских стандарда где се предвиђа да на 1.000 становника долази један ватрогасац – спасилац, док је у нашем случају то 0,41. Број извршилаца треба повећати сразмерно броју интервенција и територији коју штите, као и броју становништва (процена је да постојећи број треба повећати за 1.500 људи). Значајно је напоменути да недостају стручни кадрови, посебно инжењери техничке струке (машинске, електроинжињери смера индустријске енергетике, архитекте, грађевински инжењери) у Управи за превентивну заштиту. Када је реч о поплавама, приликом пријема у радни однос предност треба дати инжењерима у области хидрологије и који имају знање и вештине за припрему превентивне заштите и за деловање у условима поплава. У току су активности на реализацији Споразума о преузимању запослених, материјално-техничких средстава, покретне и непокретне имовине и архиве Управе за ванредне ситуације Министарства одбране.

Министарство одбране и Војска Србије не развијају посебне капацитете за ангажовање на извршењу задатака заштите и спасавања, већ у случају потребе постојећим капацитетима врше подршку цивилним властима и носиоцима послова заштите и спасавања. У пословима заштите и спасавања из Министарства одбране и Војске Србије могу се ангажовати капацитети

логистичке подршке, ваздухопловне, инжењерски састави и јединица АБХО.

Након периода стагнације у међународној размени због санкција међународне заједнице, што је узроковало и рецесију привредног развоја, наша земља започела је поступак транзиције који подразумева враћање на инострано тржиште, прилив иностраних инвестиција у земљу, коришћење положаја транзиционе земље у размени, одржавање међународних спортских и културних манифестација и уопште експанзију међународне сарадње у свим областима, због чега су постојећи материјално-технички ресурси постали недовољни да одговоре новоствореним захтевима. Због тога је неопходно побољшати опремљеност снага за заштиту и спасавање и то пре свега ватрогасно-спасилачких јединица, како би се у што је могуће већој мери допринело безбедности живота и имовине на територији Републике Србије.

Постојећа опрема и возила, посебно она која су неопходна за техничке интервенције са опасним материјама (сечење, разупирање, спасавање, заштиту дисајних органа, детектори ваздушног загађења, радно-заштитна опрема за рад са опасним материјама, уређаји за деконтаминацију људства и опреме, ремедијанти и др.) не задовољава потребе за ефикасно деловање на територији Републике Србије. Наиме, Управа за ватрогасне и спасилачке јединице располаже са свега три ватрогасна возила која могу адекватно одговорити на настанак хемијског акцидента. Поред тога, постојећа опрема неопходна за техничке интервенције у саобраћају је застарела и непоуздана, мада је мања количина набављена у последњих пет година. Услед оваквог стања старости и непоузданости ватрогасних возила и опреме, стижање на место догађаја од тренутка позива у просеку износи 11 минута, што је далеко испод европских норми (пет – седам минута), а трајање интервенције је самим тим дуже, посебно код интервенција типа пожар, где је просечно време изнад 60 минута те за последицу има и веће материјалне штете, а често и повреде и губитак живота грађана.

До промена је дошло реализацијом набавки ватрогасне технике, ватрогасних справа, опреме и личне заштитне опреме. Опрему је неопходно обновити за све јединице осим јединица у градовима: Београду, Новом Саду и Крагујевцу, за које је у претходном периоду набављена нова лично-заштитна опрема.

На нивоу Министарства одбране и Војске Србије води се оперативна евиденција, где су садржани подаци о опреми и средствима, која се у случају ангажовања Војске у операцији подршке цивилним властима у супротстављању неоружаним претњама могу ангажовати.

У периоду од 2007. до 2009. године Републички хидрометеоролошки завод Србије је у својим подручним јединицама инсталирао 28 аутоматских метеоролошких станица (АМС) као и 20 аутоматских кишомера на територији града Београда, тако да са својом мрежом метеоролошких станица задовољава стандарде које је прописала Светска метеоролошка организација (СМО).

Републички хидрометеоролошки завод спроводи активности и мере из Акционог плана за спровођење Националне стратегије одрживог развоја за период 2009–2017. година, у циљу унапређења хидрометеоролошког информационог система.

Република Србија заузима такав географски положај да се коридором 10 одвија најфреквентнији саобраћај у овом делу Европе. Очекује се и повећање речног саобраћаја и превоз разних материјала као најјефтинијег начина транспорта међу којима су и опасне (штетне) материје. Тренутно, само ватрогасно-спасилачка јединица у Београду има ватрогасни брод, док остале речне луке немају такав вид заштите. Повећање степена безбедности на тим коридорима постају приоритет, па је неопходно додатно техничко опремање кључних ватрогасно-спасилачких јединица техничком опремом и опремом за хемијске удесе на води, као и допунска специјалистичка обука припадника тих јединица. Агенција за заштиту животне средине поседује брод – лабораторију „Аргус“ који може бити стручна подршка овим јединицама у циљу одређивања врсте и степена хаваријског загађења и његовог праћења.

Агенција за заштиту животне средине Министарства животне средине, рударства и просторног планирања, је од 2007. године започела успостављање система за аутоматски мониторинг квалитета ваздуха у Србији. Из донације Европске уније постављено је 28 фиксних аутоматских станица за праћење квалитета ваздуха на подручју Републике Србије. Тренутно Агенција поседује 40 АМСКВ које су у оперативном раду, а остали поседују више од 15 АМСКВ чији се подаци сливају у Агенцију, али не сви у реалном времену. Подаци са већине АМСКВ се могу пратити у реалном времену на интернет страницима Агенције за заштиту животне средине, Градски завод за јавно здравље Београд и Завод за јавно здравље Панчево. Исто се очекује и на интернет страници Покрајинског секретаријата за заштиту животне средине и одрживи развој.

Агенција за заштиту животне средине перманентно ради на развоју компонената информационог система животне средине, а посебно кроз IPA 2008 пројекат успостављање Националне EIONET мреже у Републици Србији, чијом ће се реализацијом успоставити мрежа институција на националном нивоу које врше мониторинг, прикупљају и врше обраду података о стању животне средине.

Министарство просвете и науке је у протеклом периоду финансирало научне пројекте у оквиру којих су се директно или индиректно вршила истраживања из области унапређења система заштите и спасавања људи и материјалних добара.

Финансирање

Систем заштите и спасавања финансира се из буџета Републике Србије, буџета јединица територијалне аутономије и буџета јединица локалне самоуправе, Буџетског фонда за ванредне ситуације и других прихода. У складу са Законом о буџетском систему („Службени гласник РС”, бр. 54/09, 73/10 и 101/10), у буџету Републике Србије се планирају средства за сталну буџетску резерву, која се исказује на апропријацији намењеној за буџетске резерве. Стална буџетска резерва користи се за финансирање расхода на име учешћа Републике Србије у отклањању последица ванредних околности, као што су земљотрес, поплава, суша, пожар, клизишта, снежни наноси, град, животињске и биљне болести, еколошка катастрофа и друге елементарне непогоде, односно других ванредних догађаја, који могу да угрозе живот и здравље људи или проузрокују штету већих размера. Стална буџетска резерва опредељује се највише до 0,5% укупних прихода и примања од продаје нефинансијске имовине за буџетску годину. Решење о употреби средстава сталне буџетске резерве доноси Влада, на предлог министра надлежног за послове финансија.

Од момента проглашења ванредне ситуације и доношења решења о коришћењу средстава сталне резерве од стране Владе, Управа за трезор у врло кратком року врши пренос средстава из буџета Републике Србије.

Обука

Поред изграђене инфраструктуре и неопходне опреме, потребно је и стално јачање кадровског потенцијала, у смислу едукације и тренинга.

У Министарству унутрашњих послова, Сектору за ванредне ситуације је формиран Национални тренинг центар за ванредне ситуације који едукује и обучава припаднике професионалних и добровољних ватрогасно-спасилачких јединица, као и грађане који учествују у цивилној заштити. У Националном и регионалним тренинг центрима за заштиту и спасавање могу се обучавати и страни држављани, у складу са прописима, уз одговарајућу накнаду утврђену билатералним или мултилатералним уговорима.

Од 2006. године, Америчка агенција за међународни развој (УСАИД) у оквиру Програма за планирање и реаговање у ванредним ситуацијама пружа техничку и материјалну помоћ како би Сектор за ванредне ситуације наставио да пружа висококвалитетну обуку својим припадницима као и свим члановима штабова за ванредне ситуације на локалном нивоу. Тренутно 80 општина у Републици Србији учествује у програмским активностима током којих пролази вишемесечну обуку и стиче услове за сертификацију.

У сарадњи са другим службама и међународним организацијама, присутно је континуирано јачање кадровског потенцијала Републичког сеизмолошког завода кроз различите врсте обука, курсева и семинара. Такође, Републички сеизмолошки завод је, у циљу стварања услова за већу безбедност грађана Републике Србије и њихове имовине у случају земљотреса, организовао предавања у центрима за обавештавање са темом разумевања основних информација са терена о земљотресима.

Државни службеници Републичког хидрометеоролошког завода, у циљу јачања капацитета, редовно учествују на курсевима, радионицама и обукама по програмима:

- системи раног упозорења, телекомуникациони системи контрола, обрада и архивирање метеоролошких података у организацији Светске метеоролошке организације (СМО);
- коришћење сателитских и радарских продуката у детектовању и прогнози опасних атмосферских појава у организацији Европске агенције за експлоатацију метеоролошких сателита (ЕУМЕТСАТ) и Европске мреже националних метеоролошких служби;
- коришћење и развој најсавременијих нумеричких модела који се користе за прогнозу (врло краткорочну, краткорочну, средњорочну и сезонску) опасних атмосферских појава у Организацији Европског центра за средњорочну прогнозу времена (ЕЦСПВ).

Сарадња

Министарство унутрашњих послова је са шефовима служби за заштиту и спасавање из Републике Албаније, Федерације Босне и Херцеговине, Бивше Југословенске Републике Македоније, Републике Словеније, Републике Хрватске и Црне Горе, усвојило закључке о формирању мреже регионалних специјализованих центара за реаговање у ванредним ситуацијама у југоисточној Европи, како би се искористили и даље унапредили постојећи капацитети држава у систему превенције и одговора у ванредним ситуацијама.

Према Закону о ванредним ситуацијама, деловање у ванредним ситуацијама представља заједничку активност надлежних органа државне управе и представника локалне самоуправе, у циљу једноставнијег и бржег реаговања у таквим ситуацијама.

Међутим, евидентна је недовољна сарадња између научно-истраживачких институција и директних корисника резултата истраживања, као што су мала и средња предузећа и индустрија, као и остале институције од државног значаја.

У оквиру Конвенције о прекограничном ефекту индустријских удеса, Република Србија спроводи сарадњу са Економском комисијом Уједињених нација за Европу (UNECE).

Агенција за заштиту животне средине од свог оснивања, 2004. године, активно сарађује са Европском Агенцијом за животну средину (European Environment Agency – ЕЕА) у оквиру Европске мреже за информисање и осматрање (EIONET). Обавеза Републике Србије да прикупља и доставља податке о стању животне средине ЕЕА је испуњена у значајном обиму, а пре свега у области квалитета ваздуха, квалитета површинских и подземних вода, заштићених природних подручја. У сарадњи са националним институцијама које врше мониторинг појединих медијума животне средине остварен је значајан напредак у периоду 2004 - 2010. година са повећањем обима извештавања у односу на такозване приоритетне токове података са 0% у 2003. години, до 75% у 2009. години.

Мобилна токсиколошко хемијска екипа, Националног центра за контролу тровања у организацији збрињавања затрованих сарађује са службама које учествују у организацији санације последица акцидента.

Републички хидрометеоролошки завод учествује у програмима који представљају основну компоненту и научно-техничку подршку националном хидрометеоролошком систему ране најаве атмосферских и хидролошких непогода, климатских екстрема и катастрофа, акцидентних радиоактивних и хемијских прекограничних загађења ваздуха и вода, као и допринос мерама ублажавања последица катастрофа и климатских промена на националном, регионалном и глобалном нивоу. Поред тога, потписани су споразуми о стручно-техничкој сарадњи са националним хидрометеоролошким службама Републике Немачке, Републике Француске, Републике Мађарске, Црне Горе, Бивше Југословенске Републике Македоније, Федерације Босне и Херцеговине, а у припреми је закључивање споразума са осталим заинтересованим националним службама земаља региона југоисточне Европе.

Републички сеизмолошки завод, као члан Европско-медитеранског сеизмолошког центра – (ЕМЦЦ), задужен је од Савета Европе да издаје сеизмичка упозорења у оквиру Отвореног парцијалног споразума (ОРА) за превенцију, заштиту и организацију помоћи од великих природних и техничких катастрофа. Завод је такође члан и Опсерваторије и истраживачке установе европске сеизмологије (ОРФЕУС), чији је циљ координисање и промовисање европске сеизмологије. Завод активно учествује на пројектима ових организација. Завод у реалном времену размењује регистроване податке са свим земљама у окружењу а на основу потписаних споразума са Црном Гором, Федерацијом Босне и Херцеговине, Бившом Југословенском Републиком

Македонијом, Републиком Албанијом, Републиком Хрватском и Републиком Аустријом.

ПРИКАЗ СТАЊА ЕЛЕМЕНТАРНИХ НЕПОГОДА И ДРУГИХ СТАЊА ОПАСНОСТИ

Активна политика смањења ризика од катастрофа и ефикасно реаговање у ванредним ситуацијама може у великој мери смањити број људских жртава и материјалну штету.

Територија Републике Србије износи 88.361 km² са 6.164 насељена места и 7.498.001 становником по попису из 2002. године. На овом простору у последњих седам година било је укупно 175.083 разних догађаја од чега 134.686 пожара, 13.620 техничких интервенција (спасавања људи у саобраћајним и другим техничко технолошким незгодама, интервенисање и санирање акцидентата са опасним материјама и других незгода). Подаци указују на раст интервенција (табела број 1). Неопходно је напоменути да су активности ватрогасно-спасилачких јединица усмерене у 77% случајева на активности гашење пожара и санирања последица насталих након експлозија, а у 20,5 % случајева активности су усмерене на спасавању грађана и њихових добара у осталим интервенцијама.

Табела бр. 1

Врста догађаја	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Пожар	14.841	19.271	15.061	14.670	17.847	28.546	24.450	21.545
Експлозија	25	42	36	32	39	35	43	44
Техничке интервенције	877	990	1.144	1.214	1.318	1.640	1.515	1.706
Техничке интервенције са опасним материјама	43	71	64	80	78	60	89	84
Техничке интервенције у саобраћају	411	510	608	638	709	819	742	784
Дежурство	696	732	799	1.052	980	1.179	1.290	1.458
Црпљење воде	574	317	704	820	909	395	244	606
Услуге	1.652	916	777	1.003	1.188	870	915	562
Увиђаји	215	239	268	345	385	356	386	568
Садејства	23	29	24	46	28	64	34	
Лажне дојаве	382	402	385	390	379	523	483	417
Остале интервенције	270	383	364	436	591	549	534	595
Укупно	20.009	23.902	20.234	20.726	24.451	35.036	30.725	28.391

Повећана урбанизација са једне стране и недовољна контрола примене прописа противтрусне градње су узроци повећане осетљивости друштва на дејство земљотреса.

Постојање катастар са изворишима питке воде, водозахвата, вештачких и природних језера, подручја угрожених опасним отпадом са акцентом на пољопривредно земљиште, као специјализовани катастри не постоје. Претпоставке за израду наведених катастра постоје, плановима и картама одговарајућих размера.

За израду мапа ризика надлежне институције Републике Србије могу користити графичке подлоге Републичког геодетског завода, као што су на пример дигитални ортофото Републике Србије и карата Републике Србије размере 1:300.000.

Сходно директиви INSPIRE (Directive 2007/2/EC), неопходно је да се зоне природног ризика, као једна од тема националне инфраструктуре геопросторних података имплементира и прикаже на националном геопорталу, за који је надлежан Републички геодетски завод. Зонама природног ризика, у смислу INSPIRE директиве сматрају се „опасна подручја окарактерисана као таква према природним хазардима (сви атмосферски, хидролошки, сеизмолошки, вулкански и пламени феномени који, услед своје локације, озбиљности и учесталости имају потенцијал озбиљног утицаја на друштво), на пример поплаве, клизишта и усеци, лавине, шумски пожари, земљотреси, ерупције вулкана.“. Подаци о зонама природног ризика морају бити у електронској форми. Интероперабилни и хармонизовани у складу са међународним стандардима да би могли бити објављени на националном геопорталу.

У оквиру имплементације пројекта ИГИС, који је Републички геодетски завод започео у новембру 2010. године и који траје три године, биће успостављен геопортал за потребе државних органа. Геопортал ће омогућити приказ података о ризицима, коришћење сателитских снимака и размену других података за потребе реаговања у ванредним ситуацијама.

За потребе прецизног просторног позиционирања елементарних непогода и других стања опасности могу се користити ГПС уређаји у систему Активне геодетске референтне основе Србије (АГРОС), коју је успоставио и одржава Републички геодетски завод.

Елементарне непогоде

У периоду 1900–1940. година, сваких десет година догађало се по 100 природних катастрофа, 1960–1970. година било их је 650, а 1980–1990. година чак 2000, док је у десетогодишњем периоду 1990–2000. година број катастрофа је порастао на

2800. Тренд показује да се број ванредних и опасних ситуација из године у годину повећава, па су последњих година економски трошкови утростручени.

У студији „Study on Economic Benefits of RHMS of Serbia“, The World Bank study group, 2005, Belgrade, Serbia идентификовани су временско зависни економски сектори у Републици Србији, удео ових сектора у бруто националном дохотку (без пореза на додатну вредност), евидентирани и процењени штете. Учешће временско зависних сектора у бруто националном дохотку Републике Србије, без Аутономне покрајине Косово и Метохија, по константним ценама из 2002. године без пореза на додатну вредност у периоду од 2000. до 2004. године кретао се од 42% до 43.8%. Већ 2005. године учешће временско зависних сектора у бруто националном дохотку Републике Србије била је 47.18%. Студија Светске банке обухватала је само 49% временско зависних сектора и није узела у обзир штете проузроковане шумским пожарима. Међутим, током 2007. године регистровано је 258 шумских пожара. Опожарено је 33.000 хектара растиња, а од тога 16.000 хектара под шумама. Шумски пожари су изазвали штету од око 40 милиона евра. Само за санацију је потребно 24 милиона евра. Индиректна штета није процењивана.

У Табели 2. дате су процењене штете у временско зависним секторима у Републици Србији. Нема сумње да српска економија трпи значајне губитке у материјалним добрима али и да на подручју Републике Србије атмосферске непогоде проузрокују губитке у људским животима.

Табела 2. Процењене штете у временско зависним секторима

Сектор/неповољне временске појаве	Процена губитака у секторима	
	Средњи годишњи економски губици у милионима динара	Средњи годишњи губици људских живота
Пољопривреда/поплаве	Од 3.100 до 8.500	Неколико до десетине
Водопривреда/поплаве	Око 1.960	-----
Пољопривреда/град, јаке и обилне падавине, јак ветар	Око 7.316	Неколико до десетине и то од удара грома
Пољопривреда/ суша, мразеви	Око 40	Нема губитака
Производња енергије (топлотна енергија)/ екстремно ниске температуре ваздуха	Око 716	Неколико до десетине
Одржавање путева/снег, поледица, залеђивање	Око 3.500	-----
Људски губици на аутопутевима, регионалним и локалним путевима проузроковани лошим временом годишње се крећу од 105 до 131		
Комерцијални ваздушни саобраћај	Од 54 до 72	-----
УКУПНО	Од 16.648 до 48.572	Од неколико до 160

Настанак, обим и време трајања природних непогода у већини случајева се не могу унапред предвидети, али се за извесне појаве, на основу искустава, статистичких података и метода моделовања, а с обзиром на место појаве, може претпоставити да ће до њих доћи.

Урађена је процена угрожености територије Републике Србије од поплава и клизања терена, и на основу расположивих статистичких података урађена је карта ризика од елементарних непогода (шумски пожари, поплаве, клизишта и земљотреси).

Постојеће стање – мониторинг по медијима

Постојећи програми мониторинга квалитета ваздуха, као и мониторинга површинских и подземних вода су застарели. Неопходно је да Влада усвоји Национални програм контроле животне средине, а затим и да пропише програм мониторинга контроле квалитета ваздуха, вода и земљишта.

Земљотреси

Просечно, у Републици Србији се сваких десетак година догоди снажан земљотрес који може да причини штете на грађевинским објектима. Републички сеизмолошки завод лоцира место где се земљотрес догодио, одређује његову магнитуду на основу које се даје претпостављени интензитет односно јачина земљотреса у епицентру. На основу података са мреже за јаке земљотресе Републички сеизмолошки завод даје податке за процену сеизмичке угрожености капиталних објеката. Према броју регистрованих и лоцираних земљотреса, сеизмичка активност у 2010. години је било знатно интензивнија у односу на 2009. годину. Највећи број земљотреса лоциран је на зонама централне Србије (Краљево, Копаоник) и јужне Србије (Аутономна покрајина Косово и Метохија). Мањи број земљотреса лоциран је у источној и југоисточној Србији, док је најмањи број лоциран на територији Аутономне покрајине Војводина.

Интерпретација регистрованих земљотреса омогућава: израду карата процењених интензитета; изучавање тектонских процеса у жаришту; сеизмотектонску интерпретацију сеизмолошких података; прорачун параметара сеизмичког хазарда на простору Републике Србије и на мањим просторима; израду карата сеизмичког хазарда Републике Србије, као основе за просторно планирање и пројектовање сеизмички отпорних објеката; израду сеизмолошких основа правилника о прописима за изградњу објеката у сеизмичким подручјима.

Бујичне поплаве

Процена угрожености територије Републике Србије од поплава обухвата само аспект поплава на великим рекама. Угроженост бујичним поплавама захтева већу детаљност обраде и рађена је само за неколико општина. С обзиром на то да сталну опасност представља велики број бујичних токова (14.000–15.000 према подацима старих катастара бујичних токова) који угрожавају насеља и значајне инфраструктурне објекте потребно је сачинити ажурну процену угрожености бујичним поплавама. У Институту за водопривреду „Јарослав Черни” је развијена методологија за класификацију бујичних токова која је укључена и у Водопривредни информациони систем.

Већина општина у Републици Србији је током спроведених испитивања исказало да, из области ванредних ситуација, трпе велике штете од поплава (преко 70%). Према одредбама Закона о водама, одбрана од поплава је подељена према категоризацији водотокова на две категорије. Јавна водопривредна предузећа организују одбрану на водама првог реда које су претежно велики водотокови са изграђеним заштитним системима и организацијом одбране.

Бујичне поплаве се карактеришу брзим настанком и кратким трајањем. Спадају у групу предвидивих појава, које брзо настају и кратко трају, а иза себе остављају рушевине. Јављају се за време и после јаких олујних непогода, јаког интензитета. Није дефинисано у које доба године се јављају бујичне поплаве. Било је примера да се јављају у зимском периоду (новембар 2007. године, на рекама: Власина, Нишава, Јабланица и Пуста) или у пролећном периоду (мај 2010. године, Трговиште) и летњем периоду (јун 1988. године, на реци Власина, а јун 1999. године на рекама: Јасеница, Кубршница и Топчидерска река). Година 2010. је карактеристична по томе што су бујичне поплаве нанеле велике штете по целој Републици Србији. Општине Зајечар, Љубовија, Лозница, Ваљево, Осечина претрпеле су велике штете од бујичних поплава, док је Трговиште тешко пострадало од разорне бујичне поплаве реке Пчиње и притока. Традиционални начин заштите од ове врсте поплава је изградња чврстог система објеката. Уколико је такав систем недовољан или га уопште нема иза бујичне поплаве остају рушевине мостова, путева, зграда и свега што им је на путу. Како су трошкови изградње пасивног система заштите од бујичних поплава велики, ти радови увек касне за потребама, једини начин за смањивање штета је организовање правовремене најаве могућих бујичних поплава и уклањање људи и покретних добара са пута бујичне поплаве. За одбрану од бујичних поплава је израђена методологија активне одбране која је намењена општинама. Нажалост, ову методологију су примениле општине које су претходно пострадале од бујичних поплава, а подразумевала је потпуну координацију са радарском осматрачком службом Републичког хидрометеоролошког завода.

Поред изливања река и потока, у случају обилних атмосферских падавина, опасност од плавлена насељених места прети и због неадекватног одржавања канала за одводњавање око и у насељеним местима.

Коридор 10 је посебно интересантан, јер је у прошлости тај простор био карактеристичан по редовној појави бујичних поплава, одрона и клизишта, који су прекидали железнички и путни саобраћај и по неколико недеља годишње. Из наведених разлога коридор је био покривен највећом густином заштитних објеката и радова. Упркос томе и даље се појављују повремене бујичне поплаве које прекину железничку пругу и пут, свакако неупоредиво ређе у односу на средину двадесетог века. Проблем потребе за ажурном картографском основом је неопходан за планирање било које активности и успостављање бројних специјалистичких карата и катастара.

За потребе праћења стања и промена карактеристика хидролошког режима водотока у Републици Србији, у оквиру државне мреже оперативно функционише 187 хидролошких станица. За потребе хидролошких прогноза и упозорења свакодневно се прикупљају подаци са преко 70 хидролошких станица. Извештаји се достављају радио везом, на 50 хидролошких станица инсталирана је савремена дигитална опрема за мерење и архивирање и директни приступ подацима коришћењем GPRS сервиса, док се са 20 станица подаци добијају телефоном или радио везом. Билтени са хидролошким подацима и прогнозама, информације и упозорења на велике и мале воде и стање леда, дистрибуирају се свим учесницима у систему одбране од поплава и других екстремних хидролошких појава, као и медијима. Достава се врши путем електронске поште, факсом и телефоном, уз свакодневно ажурирање података на WEB страницама Републичког хидрометеоролошког завода.

Систем општих најави и упозорења јавности на могућност појаве опасних метеоролошких појава Метеоаларм, развијен је у оквиру Мреже европских метеоролошких служби Европске уније – EUMETNET, чији је члан и Републички хидрометеоролошки завод. Такође, у оквиру Европског система за упозоравање на поплаве – European Flood Alert System (EFAS) развијен је и оперативно функционише Хидроаларм у који је укључен и Републички хидрометеоролошки завод.

Клизишта и одрони на падинама и косинама

Знатно повећање нивоа подземних и површинских вода изазвано обилним падавинама, односно засићења водом потенцијално нестабилних маса доводи до појаве клизишта. У таквим условима поједине средине које нису у стању да приме већу количину воде од киша, снега и водотока, представљају потенцијалну опасност за појаву клизишта, а то су у првом реду оне средине које садрже глину и које се налазе углавном у нижим пределима и долинама већих река.

Клизишта која се дешавају на територији Републике Србије су у 70% случајева позната и у већој мери истражена. Одронима и клизиштима захваћено је око 25% територије Републике Србије. На територији Републике Србије постоји укупно 3.137 активних или потенцијалних клизишта. Одређени број клизишта угрожава стамбене објекте у насељеним местима (око 3.727 објеката и око 7.755 становника), док већина клизишта угрожава локалне и магистралне саобраћајнице. Клизишта у Републици Србији су распрострањена у југоисточном делу Панонске низије, тачније на северним падинама Фрушке Горе и делу Подунавља између градова Београда и Смедерева.

Оно што је неопходно урадити како би дефинисали потенцијалне опасности, односно хазарде од дешавања таквих појава је:

- најпре изучити појаве са највећим масама, односно потенцијалном енергијом и на бази тога извршити процену опасности од њих – ризик клижења и одроњавања. То ће бити основ за предузимање одређених превентивних мера, како би се умањили негативни ефекти које изазивају клизишта,

- са инжењерскогеолошког становишта, урађена је наменска карта на којој је извршена категоризација стенских маса, која омогућава издвајање одговарајућих модела терена (конструкција терена), који су веома погодни за дефинисање хазарда клижења, односно процену ризика од појава нестабилности.

Геолошки модели падина погодни за настанак појава нестабилности великих размера је присутна, практично само у пределима централне Србије. У Панонском и Косовском басену, као и у неогеним језерским басенима Шумадије, иако су присутна бројна клизишта која причињавају значајне штете, нема услова за настанак таквих појава нестабилности.

Санационе мере се врше применом инжењерско-геолошких санационих техника и метода. Обезбеђивање материјалних средстава за финансирање санационих мера за отклањање последица клизишта је обавеза Министарства животне средине, рударства и просторног планирања.

Неповољне и опасне атмосферске непогоде

У зависности од интензитета, времена трајања директних и индиректних губитака овде разликујемо два типа хидрометеоролошких догађаја – појава, неповољни и опасни.

Неповољни хидрометеоролошки догађаји – појаве представљају хидрометеоролошке догађаје – појаве, који својим интензитетом, трајањем или временом појављивања не достижу критичне вредности или карактеристичне вредности, али могу проузроковати штете специфичним, временски зависним економским секторима.

Хидрометеоролошке опасности су хидрометеоролошки догађаји – појаве, који својим интензитетом, трајањем или временом појављивања представљају опасност по људску безбедност и могу изазвати значајне штете економским секторима. Ови феномени представљају ризик и опасност када достигну критичне или карактеристичне вредности.

1.1. Потенцијално штетни хидрометеоролошки догађаји – појаве у Републици Србији

На подручју Републике Србије идентификовани су следећи потенцијално штетни хидрометеоролошки догађаји - појаве, који могу да доведу до повреда или губитка живота, оштећења имовине, поремећаја у друштвеним и економским активностима или могу да изазову деградацију животне околине:

- јаке/жестоке временске појаве: олује и јаке грмљавинске непогоде (град, јаке грмљавине, удари грома, удари ветра, интензивне падавине, пијавица/сврдлица), падавине (снежне олује, мећава и вејавица, мокар снег, јаке интензивне кишне падавине, дуготрајне кишне падавине, ледена киша, ледена росуља, поледица);
- други догађаји/појаве и временски услови (јака инверзија, хладни и топли таласи, магла и ниска облачност, УВ-Б радијација, шумски пожари, нагло топљење снега, снежни наноси);
- квалитет ваздуха (киселе кише, радиоактивне падавине, урбано загађење ваздуха...);
- климатски догађаји/појаве (суше, биљне болести...);
- хидролошки догађаји/појаве (поплаве, бујице, ерозија и клизишта, мале воде...).

Град

Методологија сузбијања града спроводи се од 15. априла до 15. октобра на укупној површини од 7.749.800 хектара од чега је пољопривредно земљиште 5.052.957 хектара.

Оперативни, методолошки и развојни послови из области заштите од града обављају се у Сектору за одбрану од града. Ради се о систему који чине: 13 радарских центара, око 1.650 активних противградних лансирних станица, телекомуникациони систем који покрива територију Републике Србије и оперативно-методолошки центар у Београду. Радарски центри су задужени за организацију и оперативно спровођење одбране од града на припадајућим територијама. Снабдевени су метеоролошким радарима, којима се прати развој облачних система. На основу обраде радарских сигнала оцењује се градоопасност из кумулонимбусних облака и аутоматски спроводи методологија засејавања облака у циљу сузбијања града, спречавања и смањења штета од града. Осим тога, радари се могу користити и за праћење свих врста и интензитета падавина. Сви радарски центри располажу могућностима за тродимензионално приказивање облака, што овај систем сврстава у сам врх технологије у области радарске метеорологије. На радарским центрима комплетна методологија рада је подржана информационом системом – аутоматским системима који управљају радом радара, методом издавања команди за дејство, обрадом и архивирањем података и њиховим пласманом ка корисницима и централној бази података. Целокупан рад на радарским центрима и у центру система одбране од града дефинисан је инструкцијама, које се сваке године обнављају у зависности од нових научних сазнања, напретка техничких средстава и развоја нових софтверских решења.

Суша

Суша као природна непогода настала услед дефицита падавина у дужем временском периоду узрокује бројне негативне последице у сектору пољопривреде, водоснабдевања, енергетике, здравља, заштите животне средине и другим делатностима. Услед климатских промена, на подручју Балканског полуострва и ширем региону Медитерана и југоисточне Европе, регистрован је пораст учесталости и интензитета суша, а сличан тренд се очекује и током наредних деценија. Подаци метеоролошких осматрања показују да су на територији Републике Србије најјаче суше регистроване у току последње две деценије, а нарочито у североисточним, источним и јужним деловима земље.

Републички хидрометеоролошки завод је у оквиру својих надлежности у области агрометеорологије успоставио оперативан систем мониторинга суше којим се обезбеђује непрекидно праћење стања дефицита, односно суфицита влажности земљишта и издавање анализа, прогноза и упозорења о појави и интензитету суше у појединим регионима Републике Србије. Систем мониторинга суше Републике Србије укључен је у регионални систем мониторинга суше којим координира Центар за сушу за југоисточну Европу са седиштем у Републици Словенији. Израђена је прелиминарна оцена ризика од суше за сектор пољопривреде, а у току су активности на разради и примени методологија и препорука Европске уније у вези са оценом ризика природних непогода.

Епидемија заразних болести

У случају епидемије заразних болести на иницијативу Министарства здравља формирају се заједничка тела, оперативни тимови за: активности здравственог система, планирање и координацију, комуникацију, као и праћење ситуације и процену.

Техничко-технолошке несреће

Значајан ризик од ванредних ситуација представљају техничко-технолошке несреће у којима пожари и ефекти дејства опасних материја могу захватити не само територију Републике Србије већ и суседне државе.

Пожари

Корисник шума дужан је да прати опште стање шума свих облика својине и њихову угроженост од елементарних непогода.

Превентивна заштита од пожара спроводи се у складу са Законом о шумама, којим је дефинисана обавеза израде и спровођења прописаних планских докумената – плана заштите шума од пожара за шуме свих својинских облика, за период од пет година. Годишњом разрадом плана заштите од пожара, ближе се дефинишу противпожарна дежурства и процедуре за случај пожара (начин организовања људства, превоз опреме, обавештавање одговарајућих служби и др.)

Законом о шумама је дефинисана забрана паљења отворене ватре у шуми и на земљишту у непосредној близини шуме, на удаљености мањој од 200m од руба шуме, осим на месту које је само за ту намену одређено, уређено и видно обележено и уз спровођење прописаних мера.

Прописана је и обавеза завођења шумског реда, што подразумева мере које се спроводе у циљу спречавања поремећаја у шумским екосистемима који могу настати извођењем радова на коришћењу и гајењу шума, а нарочито у циљу превентивне заштите шума од пожара, заштите шума од ентомолошких и фитопатолошких болести, заштите подмлатка и дубећих стабала, заштите приземног покривача, заштите земљишта од настанка ерозионих процеса, заштите изворишта и водотокова, заштита од загађења и др.

Спровођењем напред прописаних мера и одговарајућих процедура од стране корисника шума и ловишта, односно сопственика шума, кроз реализацију обавезних планских докумената из области шумарства и ловства обезбеђује се унапређење стања шума и дивљачи, одрживо газдовање истим, као и заштита шума и дивљачи од пожара и других елементарних непогода.

Превентивно дејство у активностима републичке шумарске и ловне инспекције, у смислу заштите од пожара, огледа се у законом прописаној обавези и праву инспектора, да сходно надлежностима, када и уколико утврди недостатак у примени предметног закона и прописа донетих за његово спровођење, предузме одговарајуће мере – између којих је и привремена забрана одговарајућих радњи и активности, све у циљу спречавања штета у хитним случајевима, а у којима би наступила штета по општи интерес. Санационе мере у случају оваквих хазарда своде се на процену штете у геодиверзитету и биодиверзитету.

Републички хидрометеоролошки завод, у циљу доприноса организованој заштити шума од пожара у Републици Србији од пролећа 2008. године израчунава процену опасности од појаве шумских пожара на територији Републике Србије, користећи канадски метод одређивања индекса опасности од појаве шумских пожара Fire Weather Index (FWI). Овај метод заснива се на процени запаљивости шумског горива у зависности од прошлих и тренутних временских услова и представља оријентациону могућност опасности појаве шумског пожара. Информације о стварном и прогнозираном стању шаљу се редовно надлежним државним органима и на интернет www.meteoalarm.rs, у табеларној и графичкој форми.

Дејство опасних материја

Постојећа саобраћајна инфраструктура Републике Србије користи се за транспорт опасног терета, уз поштовање прописане регулативе.

На Аеродрому „Никола Тесла“ у Београду, постоји складиште за опасне терете. Складиште се састоји од складишта за опасне терете који нису радиоактивни и који нису запаљиве течности, затим складишта запаљивих течности, складишта за радиоактивне материје, као и хладњача у којима се складиште опасни терети за које се захтева да се чувају на одређеној температури. Аеродром „Константин Велики“ у Нишу, нема складиште за опасне терете. Транспорт опасног терета је могућ само директним превозом до ваздухоплова од стране овлашћених робних агенција.

Правци транспорта опасног терета у друмском саобраћају нису дефинисани и одређени али се тренутно саобраћајним знаком „забрана саобраћаја возилима која превозе опасне терете“ може забранити саобраћај на одређеним деловима пута. Не постоје подаци о просечним месечним количинама опасних терета који се превозе друмом и одређеним правцима, али се највише возила са опасним теретом креће коридором 10, а класе опасних терета које се највише превозе су класа два (гасови), класа три (запаљиве течне материје) и класа осам (нагризајуће материје).

У железничком саобраћају на основу расположивог постојећег програма за праћење транспорта опасног терета није могуће одредити просечне месечне количине превоза опасног терета по правцима. На водним путевима није могуће дефинисати правце за транспорт опасног терета, јер нема алтернативе за реке које су природни коридори.

Многи удеси који изазивају загађење животне средине пријављени су током транспорта опасних материја.

У случају удеса, зависно од његовог обима, унутар или ван постројења и процене последица које могу изазвати директну или одложену опасност по људско здравље и животну средину, проглашава се стање угрожености животне средине и обавештава јавност о предузетим мерама. Стање угрожености животне средине проглашава надлежно министарство, орган аутономне покрајине, односно орган јединице локалне самоуправе. За удесе са прекограничним ефектима стање угрожености животне средине проглашава Влада.

Када се ради о поступању у случају удеса при транспорту опасног терета у железничком саобраћају, у садашњим околностима ЈП „Железнице Србије“ се у случају ванредних догађаја при транспорту опасног терета придржава прописаних мера из Упутства 171 за превоз опасних роба на ЖЗ-ЗЖ бр. 193/10-03, Закона о безбедности у железничком саобраћају („Службени лист СРЈ“, бр. 60/98 и 36/99 - исправка и „Службени гласник РС“, број 101/05 - др. закон) и унутрашњих железничких прописа. Јавно предузеће „Железнице Србије“ не поседује специјализована возила или опрему за интервенцију код оваквих ситуација. За

потребе деловања код акцидентних ситуација, у случају да је дошло до ослобађања опасне материје из железничког возила, по напред дефинисаној процедури се обавештава Сектор за ванредне ситуације, Министарства унутрашњих послова Републике Србије.

Превентивне мере заштите приликом транспорта опасног терета у друмском и железничком саобраћају се спроводе кроз редован инспекцијски надзор свих надлежних органа, код свих учесника у транспорту опасног терета. Превентивне мере су и правилна примена прописа, обучавање и школовање лица која учествују у транспорту опасног терета.

У циљу адекватног реаговања на хемијски удес Министарство животне средине, рударства и просторног планирања је направило уговоре са пет завода за јавно здравље на територији Републике Србије (градови: Београд, Панчево, Зајечар, Ћуприја и Шабац) са основним циљем приправности и ангажовања мобилних екотоксиколошких екипа да у случају хемијског удеса изађу на терен и изврше неопходна мерења загађења медијума животне средине. Обавеза мобилних екотоксиколошких екипа је да по позиву овлашћеног инспектора за заштиту животне средине изађу на место где је дошло до хемијског акцидента у току транспорта или на опасним инсталацијама, са могућим штетним последицама по здравље људи и животну средину и да изврше испитивање, идентификацију и квантификацију полутаната у основним супстратима средине, као и да одмах након добијања резултата испитивања, Министарству животне средине, рударства и просторног планирања достави појединачни извештај о удесу који садржи процену ризика са предлогом мера санације.

Тренутно у Републици Србији постоје две мобилне екотоксиколошке јединице које су опремљене мобилном опремом за мерење загађења медијума животне средине у случају акцидента. То су Градски завод за јавно здравље Београд и Завод за јавно здравље Панчево. Министарство животне средине, рударства и просторног планирања је у преговорима да путем различитих пројеката и инодонација набави још три мобилне екотоксиколошке јединице за заводе у Републици Србији.

Ради спречавања даљег ширења загађења проузрокованог удесом, правно и физичко лице одмах предузима мере санације према плановима заштите о свом трошку. Ако се накнадно утврди загађивач који је одговоран за удес, орган који је сносио трошкове отклањања последица загађивања животне средине захтева накнаду трошкова.

Национални центар за контролу тровања има мобилну токсиколошко хемијску екипу која се активира из састава Центра у ситуацијама масовних хемијских акцидента. Главна улога мобилне екипе била би у организацији медицинског збрињавања унесрећених на месту хемијског акцидента у којем постоји потенцијална могућност или доказане људске жртве и унесрећени.

Хемијски удеси

Према Закону о заштити животне средине, уколико се деси хемијски удес на локацији Севесо постројења, оператер Севесо постројења је дужан да одмах о хемијском удесу обавести Министарство животне средине, рударства и просторног планирања, јединицу локалне самоуправе и органе надлежне за поступање у ванредним ситуацијама у складу са прописима којима се уређује заштита и спашавање, и то: о околностима везаним за хемијски удес, присутним опасним материјама, расположивим подацима за процену последица хемијског удеса за људе и животну средину и о предузетим хитним мерама.

Такође, оператер Севесо постројења код кога се десио удес, дужан је да обавести надлежне органе о накнадно прикупљеним подацима који утичу на раније утврђене чињенице и закључке, као и да спроведе хитне, средњорочне и дугорочне мере отклањања последица хемијског удеса и да, након извршене анализе свих аспеката хемијског удеса, да препоруке за будуће превентивне мере.

Надзор и контролу над спровођењем одредаба Закона о заштити животне средине којима се уређује заштита од хемијског удеса (Севесо постројења) врши Министарство животне средине, рударства и просторног планирања, преко републичких инспектора за заштиту животне средине. Применом нових прописа, а на основу достављених обавештења и извештаја о безбедности, Министарство животне средине, рударства и просторног планирања ће водити регистар Севесо постројења.

Законом је заштита од хемијских удеса регулисана кроз област заштите од техничко-технолошких несрећа и то за транспорт опасних материја у друмском, железничком, водном, ваздушном, укључујући утовар и истовар односно транспорт од и до других превозних средстава на доковима, пристаништима или ранжерним станицима, транспорт опасних материја цевоводима укључујући и пумпне станице као и надлежности државних органа, органа аутономне покрајине и локалне самоуправе. Законом су дефинисане опште обавезе привредног друштва које обавља активности у којима су присутне опасне материје у прописаним количинама, израда одговарајуће документације (Плана заштите од удеса и одговарајуће евиденције), обавештавање и давање сагласности на План заштите од стране надлежног органа, као израда и вођење регистра о привредним друштвима и правним лицима која рукују опасним материјама.

Према Закону дефинисане су обавезе Републике Србије, аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе сачињавања екстерног плана заштите од удеса на територији своје надлежности. Законом дефинисана је обавеза Министарства унутрашњих послова – Сектора за ванредне ситуације, обавештавање других земаља о опасностима од удеса са прекограничним ефектима.

У циљу оперативног деловања у одговору на хемијски удес Република Србија има организоване и делимично опремљене мобилне екотоксиколошке јединице (МЕЈ) ради изласка на терен у случају хемијског удеса. Основни задатак јединица је идентификација присуства загађујућих материја у ваздуху, води и земљишту, те давање стручног мишљења, потребног органима за доношење одлука у спровођењу мера заштите живота и здравља људи и животне средине у случају удеса. Из наведеног видљиво је да јединице које су формиране или које тек треба да се формирају представљају само један део оперативних снага за реаговање у случају хемијског удеса на територији Републике Србије.

Надзор и контролу над спровођењем одредаба Закона о ванредним ситуацијама којима се уређује заштита од удеса врши Министарство унутрашњих послова.

НУКЛЕАРНИ И РАДИЈАЦИОНИ АКЦИДЕНТИ

Главни извори угрожавања радиоактивним материјама јесу нуклеарне електране, постројења за обогаћивање уранијума, постројења за производњу горивних елемената, погони за прераду услуженог нуклеарног горива, објекти намењени

складиштењу, третману и одлагању услуженог нуклеарног горива и радиоактивног отпада и истраживачки реактори.

У свету су 2010. године била оперативна 442 нуклеарна реактора. На удаљености од 1.000 km од границе Републике Србије налази се 21 нуклеарна електрана са 44 реактора, од тога је шест нуклеарних електрана са 12 реактора на удаљености од 500 km од границе Републике Србије.

При нуклеарном акциденту, пре свега у нуклеарној електрани, може доћи до испуштања радиоактивних материја у животну средину. При испуштању радиоактивних материја у атмосферу, ваздушне масе могу да транспортују радиоактивне супстанце на удаљености веће од 1.000 километара од места несреће. Дуж путање, која зависи од метеоролошких услова и топографије земљишта, радиоактивне материје се таложу на површину процесом суве депозиције или се процесом мокре депозиције спирају из атмосфере. Ниво контаминације животне средине зависи од врсте и количине радиоактивних материја које су испуштене у животну средину и од временских услова. У контаминираним подручјима људи и животиње су изложени јонизујућим зрачењима директно, спољашњим озрачивањем радиоактивним материјама присутним у атмосфери или контаминираним земљишту и путем уноса радионуклида у организам удисањем и уносом контаминиране воде и хране.

Радијациони акциденти су могући при превозу извора јонизујућих зрачења, коришћењу извора зрачења у индустрији, медицини, истраживачким и другим делатностима.

На територији Републике Србије могуће су несреће на нуклеарним објектима (складиште радиоактивног отпада и нуклеарни реактор нулте снаге, у Институту за нуклеарне науке „Винча“), радиолошке несреће при коришћењу радиоактивних извора (индустрија, истраживачке делатности, медицина и у случајевима када је радиоактивни извор ван регулаторне контроле: изгубљен, нађен, украден и др.), у току превоза радиоактивног материјала, итд.

Планирана декомисија истраживачког реактора у Институту за нуклеарне науке „Винча“ као и рад постројења за третман радиоактивног отпада чија изградња се планира представљаће активност при којој може доћи до акцидента.

Поред овога, Република Србија би била угрожена и у случају акцидента на нуклеарним електранама у окружењу када би дошло до прекограничног ширења радиоактивног материјала испуштеног у животну средину.

Осматрање, обавештавање и алармирање

Систем ране најаве радијационог и нуклеарног акцидента је у надлежности Агенције за заштиту од јонизујућих зрачења и нуклеарну сигурност Србије. Систем се састоји од девет монитора који континуирано мере вредности амбијенталне дозе гама зрачења у ваздуху. Подаци о измереним вредностима се истовремено могу читати у Агенцији. Агенција је одговорна и за међународну размену података о радиоактивности у животној средини.

У случају нуклеарне и радиолошке несреће у Републици Србији, корисник објекта или власник радиоактивног извора одмах информисаће Агенцију. На основу процене почетних информација Агенција предузима одговарајуће мере које обухватају обавештавање општинског или регионалног штаба за ванредне ситуације или обавештавање Министарства унутрашњих послова, Сектора за ванредне ситуације уколико постоји потреба за ангажовањем снага за заштиту и спасавање. На основу Конвенције о раном обавештавању, Агенција прима обавештења у случају нуклеарног акцидента у иностранству и обавештава Министарство унутрашњих послова, Сектор за ванредне ситуације и Републички штаб за деловање у ванредној ситуацији.

На предлог Агенције Влада проглашава акцидент који угрожава територију Републике Србије.

Ако се утврди да постоји опасност од ширења контаминације радиоактивним материјама са територије Републике Србије на суседне државе, Влада ће обавестити о тој опасности Међународну агенцију за атомску енергију и органе суседних држава.

Република Србија нема систем подршке при одлучивању о мерама заштите у случају нуклеарног акцидента, нпр. РОДОС систем.

Међународна сарадња

Република Србија је потписница међународних конвенција из области заштите од зрачења и нуклеарне сигурности и безбедности, међу којима су и Конвенција о раном обавештавању о нуклеарним несрећама и Конвенција о пружању помоћи у случају нуклеарних несрећа. Република Србија још нема билатералне споразуме о раном обавештавању о нуклеарним несрећама са земљама из окружења које имају активне нуклеарне електране.

Превентивне мере

С обзиром да у пречнику од 1.000 km од државне границе тренутно раде 44 оперативна нуклеарна реактора, постоји опасност да би се и у Републици Србији могле осетити значајне последице нуклеарног акцидента на неком од реактора у окружењу. Због тога је неопходно:

- израдити план за деловање у случају нуклеарног или радијационог акцидента Републике Србије,
- унапредити и осавременити систем за рану најаву радијационог или нуклеарног акцидента,
- успоставити систем подршке при одлучивању о мерама заштите у случају нуклеарног акцидента, нпр. РОДОС систем,
- обезбедити опрему и обуку јединица за деловање у случају нуклеарног или радијационог акцидента,
- обезбедити опрему и организацију здравствених установа за деловање у случају нуклеарног или радијационог акцидента.

Заштитне мере

Заштитне мере у случају нуклеарног или радиолошког акцидента предузимају се на предлог Агенције за заштиту од јонизујућих зрачења и нуклеарну сигурност Србије. У надлежности Агенције се налази систем за рану најаву нуклеарног или

радијационог акцидента који омогућује правовремено уочавање повећања нивоа спољашњег гама зрачења у животној средини. Поред тога Агенција, у складу са Програмом систематског испитивања радиоактивности у животној средини и у сарадњи са овлашћеним техничким сервисима, прати ниво радиоактивности у животној средини на територији Републике Србије у редовним условима и у ванредним ситуацијама.

Неопходно је унапредити систем ране најаве нуклеарног или радијационог акцидента и повећати број мерних станица, како би се омогућило правовремено деловање у случају повећања нивоа радиоактивности.

У случају нуклеарног или радијационог акцидента, а на предлог Агенције за заштиту од јонизујућих зрачења и нуклеарну сигурност Србије, Министарство унутрашњих послова, активира јединице за заштиту и спасавање и друге оперативне снаге. Руковођење јединицама за заштиту и спасавање одређено је Законом.

Заштитне мере и интервентни нивои излагања у случају акцидента прописани су Правилником о интервентним и изведеним интервентним нивоима и мерама за заштиту становништва, домаћих животиња и пољопривреде (ветеринарство, биљна производња и водопривреда) у ванредном догађају („Службени лист СРЈ”, број 18/92 и „Службени лист СЦГ”, број 1/03) који је још увек на снази. Према Закону о заштити од јонизујућих зрачења и о нуклеарној сигурности заштитне мере и интервентни и изведени интервентни нивои излагања јонизујућим зрачењима и мере за заштиту становништва и животне средине биће утврђени планом за деловање у случају акцидента.

У случају радијационог акцидента локалног или ограниченог карактера, Агенција активира и организује овлашћене техничке сервисе и, уколико постоји потреба за ангажовањем снага за заштиту и спасавање, од регионалних центара за деловање у ванредним ситуацијама тражи асистенцију потребних служби.

ПОСЛЕДИЦЕ ТЕРОРИСТИЧКИХ АКТА

Последице терористичких аката осим људских жртава, подразумевају и велике материјалне штете, које је неопходно санирати веома брзо. Негде то иде паралелно са акцијама трагања за преживелима а негде се ове активности не везују. На примерима терористичких напада у Сједињеним Америчким Државама, Енглеској, Јапану, Краљевини Шпанији, Републици Индонезији и Руској Федерацији, уочљиво је и да велики системи који се дуго припремају за суочавање са последицама терористичких аката, нису имуни на пропусте у функционисању који су врло често условљени фактором изненађења и шока. За друштво као што је Србија, која тек успоставља основе јединственог система реаговања у ванредним ситуацијама, могућност да до пропуста дође још је и већа. Функционисање медицинских служби и комуналних служби локалне самоуправе је од велике важности. У зависности од врсте материјалне штете која је настала одређују се екипе које раде на њиховом санирању. Брзина у санирању последица терористичких аката је веома важна кад је у нападу било људских жртава, јер се у противном јавља могућност ширења заразних болести.

Саставни део планова за реаговање у ванредним ситуацијама градова и општина мора бити управо и план санације. Наравно, реч је о оперативним документу са прецизно разрађеним субјектима који у санацији учествују и њиховом начину функционисања, а не о плану који би се састојао од тзв „општих места”.

У том смислу, Републици Србији тек предстоји велики посао како би се надокнадио временски интеррегнум настао пропашћу старе државе (СФРЈ) и кашњењем нових законских решења.